

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIÓ CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANÝ VII.

BARCELONA 31 DE JANER DE 1883

NÚM. 63.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA 'LS ASSOCIATS.—Pera 'ls no socis: 1'50 pessetas al any.—Número sol 25 cént. se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON, ahont deuen dirigirse tota las comunicacions y en las llibrerias de Verdaguer, Parera, y Felip.

ASSOCIACIÓ CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS

Deventse provehir per un any lo càrrech de Vocal, que resultá vacant en la Junta Directiva, per passar á exercir la Vis-Presidencia lo senyor Massó, que l' ocupava, se convoca als senyors associats pera la Junta general que, á dit efecte, se celebrarà lo dia 14 del present, á las 9 de la vetlla, en lo local de la ASSOCIACIÓ (Paradís, 10, 2.ⁿ)—Barcelona 31 de Deseembre de 1884.—Lo Secretari primer, LLUIS MARÍA SOLER.

TORN DE CONFERENCIAS.

Febrer, 8.—Excursió á l' alta montanya de Catalunya.—D. Joaquim Riera y Bertran.
» 22.—La literatura popular y las excursions.—D. Sebastiá Farnés.

SESSIONS Y EXCURSIONS.

Febrer, 14.—Junta general extraordinaria pera la elecció d' un vocal, y sessió preparatoria de l' excursió de Llinás á Arenys de Mar per la montanya del Corredor.
» 17.—Excursió de Llinás á Arenys de Mar per la montanya del Corredor.

SOCIS ENTRATS DURANT LO MES DE DESEMBRE

- D. Enrich Llebaria.
- » Joseph Blanch y Piera.
- » Francisco Garriga.
- » Carles Riederer.
- » Jaume Vilar.
- » Frederich Miracle y Vila.
- » Joaquim Fontanals del Castillo.
- » Jaume Fonolleda.
- » Lluís Domenech y Montaner.

CONFERENCIAS

VIDA DOMÈSTICA Y SOCIAL EN LA XINA

(Acabament.)

Parlá lo senyor Toda d' algunas de las miserias socials que assotan aquell pais, comensant per l' infanticidi de las nenas. Estranya y desnaturalisada pareixerá aquesta costum, mes es rigorosament cert que lo naixement d' una noya es considerat com una calamitat entre las familias pobres, de la qual se sustreuen ja llensantlas á un riu, ja deixantlas abandonadas en un camp, ó ficantlas dintre d' una olla que tancan herméticament fins á deixarlas ofegadas. Y llavors ni l' autoritat pren cartas en l' assumpto, ni la familia pert la consideració ó l' apreci dels vehins y coneguts. Aquest infanticidi está tan extens que dintre alguns districtes del Sud y de la costa arriba á un 40 per 100 lo nombre de nenas sacrificadas.

Lo sufriment de certas malalties que á Europa solzament constitueixen una desgracia son en Xina consideradas com una miseria social. ¡Desgraciats en aquell pais los lleprosos, los cegos y 'ls bojos!

Sobre l' origen de la llepra hi ha una curiosa llegenda que suposa que fou donada com un càstich á un home enamorat de la hermosa Kueifi, qual cos robá y profaná després de morta. Lleys antigas confinavan los lleprosos dels camps á viure en petits barcos al mitj dels rius, y en las ciutats á ser tancats dintre d' asils que devía pagar la beneficencia particular, mes en aqueixos asils los acullits no reben auxili de cap classe y moririan de fam si no sortissen per los carrers á implorar la caritat pública. ¡Y cóm la demanan! Reunits en collas obstruixen los carrers no permetent lo pas als tranzeunts que no 'ls donguin caritat, amenassantlos ab ferlos *ching* si no 'ls socorren, ó be ab escupirlos ó tocarlos.

Los cegos se veuen igualment abandonats. Com las familias creuen que la ceguera es un càstich que 'ls deus envian per haver comés algun gran crim, tiran al carrer al que te la desgracia de perdre la vista, més que sia 'l meteix cap de la familia.

Y la ceguera es una malaltía que delma lo pays; desconeguda del tot la medicina, las mes petites malalties dels ulls degeneran en mals incurables; y aixís no es d' estranyar que 'ls cegos que en los establiments oficials no troban lo socorro que las lleys ordenan, formiguegin per los carrers de las capitals xinas.

Los bojos no son mes socorreguts, creyentse que aqueixa malaltía 'ls prové d' algun horrent delictes que han comés en aqueixa

ó en altra vida, y se 'ls guarda encadenats en llochs infectes ó en barcas ancladas á la vora del riu.

De las miserias socials passá lo senyor Toda á ocupar-se d'algunas de las distraccions ofertas al poble xino, parlant particularment del seu teatre. No existeixen edificis especials ó salas pera aquesta classe d'espectacles, y quant se tracta de donar en un poble qualsevol una sèrie de representacions se construheix un lloch á proposit ab palla y estoras. A la planta baixa hi entra tothom y s'hi esté dret. Als costats se posan banchs que poden ocupar-se per una petita cantitat y ab galeries que corren per dalt divididas á manera de palcos s'hi distribuheixen las famíias, tapadas á la vista del públich per espessas cortinas de canya.

Las companyias d'actors son molt numerosas, constant á vegadas de quatrecents individus. No hi ha mes que homes, puix lo teatre xino no accepta la dona: mes los homes que fan lo seu paper lo desempenyan admirablement ab la veu, lo vestit y fins la manera de compondre la cara. Aquestas companyias se contractan pera donar un número determinat de funcions, las quals comensan á las vuit del matí y acaban á las cinch de la matinada del dia següent. Inútil es dir que en aquest llarch intèrval los dramas y comedias se substituheixen, com també 'ls actors que 'ls representan.

Las taulas no existeixen á la moda europea; no hi ha teló ni vestidors, sino sols una plataforma tancada al fons ab duas portas laterals destinadas á servir invariablement l'una d'entrada y l'altra de sortida als actors. Entre las portas y al fons de la plataforma, es á dir, darrera 'ls actors, se sitúan los músichs. L'aparato escénich es lo mes pobre que 's pugui imaginar; se veuen una taula y sis cadiras ab las quals se combinan tota classe de decoracions. Per exemple quan se tracta de representar la mar, se posa una cadira cuberta ab un panyo blau y un petit lletrero que diu *hai* ó sigui *mar*. En cambi los actors se presentan ab vestits riquíssims y hermosas túnics brodadas, y saben també donar á la seva cara las contraccions dels sentiments que afectan dominarlos. Son molt bons cómichs y millors mímichs, pero molt dolents cantants.

Al teatre se solen presentar dramas trágichs, comedias de costums y balls guerrers ó exercicis d'equilibri. Cap dels seus assumptos pot referirse á la época moderna, estant severament prohibit que 's porti á l'escena res que fassi referencia á la política, lo govern ni 'ls costums de la dinastia que regna. Los dramas y comedias consisteixen en recitats y cants, haventhi solos, duos y concertants pero no coros. La música es dolenta, falta de melodia y absolutament ingrata á l'orella d'un europeu.

Lo Sr. Toda explicá ab alguna extensió lo desarrollo d'

una comedia de costums, qual argument y moral era lo cástich de ser venuda com esclava als soldats que sofrí la dona d' un mandarin per lo doble crim de no tenir fills y de ser adúltera. Lo ser una dona estéril ó no parir mes que fillas es una de las causas que per la lley xina autorisan lo divorci..

Acabá l' orador la conferencia ab algunas consideracions sobre l' estat present de la Xina y 'l seu possible pervenir. Apoyat ab l' exemple d' altres pobles del extrém Orient negá en absolut que la civilisació europea convingui á aquellas rassas. A las islas Hawaii s' ha vist que las destruheix, y al Japó que las corromp, y si logra introduhirhi 'ls nostres vicis en cambi no hi implanta cap de las nostras virtuts. Los xinos, digué 'l senyor Toda, se resisteixen á acceptar cap innovació europea y fan molt bé: aquell poble vell, viciat y corruptut acabaria de caure al nostre contacte. Lo seu pervenir se troba en altra part. Dintre las extensas planas del Assia central viuhen moltes rassas tártaras y mongólicas, gent nova y sense recorts passats, de las quals la geografia á vegadas ni 'l nom recorda. D' aquella llevar sortiren las llegions de Tamerlan que un dia 's lleansen com ramat de llops damunt l' Europa, d' aquelles també 'n sortiren las hordas de Timur que avassallaren la Xina. ¡Qui sap si no hi tornarán! Aquesta fora la única salvació d' aquella terra.

Unánims aplausos aculliren aquesta segona y darrera conferencia donada per tan distingit consoci.

EXCURSIONS.

(*Extracte*)

LA ATMETLLA DEL VALLÉS Y SANTUARI DE PUIG-GRACIÓS. (particular)
8 de Setembre de 1883.

Assistencia dels Srs. Casades (Joaquim y Pelegrí.)

Trobatse dits senyors en lo poble de La Atmetlla, verificaren l' ascensió al Puig-graciós lo dia 8 de dit mes, ab motiu de celebrar-se l' aplech del citat Santuari.

Desde Granollers ó de la Garriga, se pot anar al poble de La Atmetlla, distant d' aquella vila una hora y mitja; y del dit poble, mitja hora, (per la dressera), y una hora per lo camí de carros.

Bonica es la encontrada d' aquella part del Vallés, ab los boscos de fosca arbreda, las frescals voreras del Congost, los rústechs poblets, ab sas bisantinas iglesias y las grandiosas pagesías, que 's vehuen escampadas arreu.

Lo camí desde l' antiga vila de Granollers,—si be carreter, un poch estropellat,—se dirigeix envers Canovellas, trobantse durant aquell, can Múrges, can Pagés nou, can Masadas y altres casals

mes llunyans, que 's destaquen junt ab lo poble de Llerona, entre los camps y las estesas planas de la comarca.

Lo camí de dressera desde la Garriga, no careix de cert encís, sent ensemps lo mes curt. Se surt de dit poble trobantse tot seguit lo Congost, que presenta aquí ample llit, podentse salvar lo gual, cuasi be sempre á peu aixut, engalanant sas riberas espessos canyissars, ombrivols boscos de pins, capritxosos grupos d' arrenclaradas albas y pollanques, y verdas hortas. S' empren lo caminal, que s' obra vía en lo marge dret, ombrejat per l' arbreda, fins á trovar lo torrent que baixa dels serrats de La Atmetlla, lo qual deu traspassarse pera pendrer un estret corriol, que s' enfila per la pujada den Planell, á la marjada esquerra de dit torrent, qual fons amaga espessa vegetació. Se trenca aviat, á ma esquerra, per la curta pujadeta que termina prop d' una bassa d' amarrar cánem; comensant aquí una estesa plana conresada de vinyas; passantse després pel costat de can Busquets, y 's baixa á un torrent, pera empendrer una nova pujada entre mitj d' espés bosch de pins y roures, desde ahont s' ovira per primera volta La Atmetlla. Se baixa novament á un sorrench rieral, y tot seguit se puja als vinyars propers á La Atmetlla, arribantse al poch temps al poble, objecte de la excursió.

L' altre camí per anarhi, desde la Garriga, es molt cómodo per fer ab carruatge. Després de passar un regular tros de la carretera de Vich ab que empalma, se gira á ma dreta pera trovar lo camí de can Terrés, grandíós casal propi del conegut catalanista senyor de Rosselló, y passant pel costat de la bisantina capella de Nostra Senyora del Camí, s' entra en lo soberb bosch, hermozejat per antiquíssimas alzinas, trobantse al sortir d' ell lo Congost. Se decanta lo camí, envers lo Ponent, passant per una ben conresada planura vorejada per las salzeredas de la riera. S' entra á poca estona en l' incomparable torrent de can Areny, després d' haver trobat la renovada casa de can *Rector*, qual ombrivol lloch, sembla un parch natural per las espessas verdissas, canyissars y tota lley d' arbredas que comprimeixen lo sorrench pas del torrent, donant innombrables revoltas, aixamplantse y estrenyentse á cada pas capritxosament y oferint punts de vista per demás pintoreschs. En temps dels rossinyols es, sens dupte, un dels sitis mes delitosos del Vallés. Acabat lo torrent, se troban unas vinyas y tot seguit s' entra á La Atmetlla.

Es aquet poble de curt vehinat; (contará solament uns 2500 habitants), trobantse separat en dos grupos las casas que 'l componen. Lo mes principal está al peu de l' iglesia, y la *arrabal*, com s' anomena l' altre, dista del primer cosa d' un quart, á la part baixa del serrat en que s' assenta.—La parroquia, sots l' invocació de Sant Lluís y Sant Genís, consisteix en una senzilla construcció

d' últims del segle xvii, tenint poch de particular pera l' artista, com no siga la situació de la meteixa ab lo rústech cementir que te davant. amagantse entre l' herbatge algunas laudas del segle passat.— Lo mes notable entre los objectes litúrgichs, son una trevallada creu professional y un reliquiari, perteneixents al esmentat segle, artissats pel mateix estil d' algunas que 's conservan en nostras parroquias rurals.

Lo reduit poble, qual nombre de carrers no passarà de quatre, te punts de vista bastant pintorechs, especialment la típica plassa, ab sos desiguals edificis de diferents épocas, que guardan en son emplassament molta irregularitat. En ella crida l' esment una antiga casa de pobre aspecte, en qual fatxada hi blanqueja una artística finestra ab un escudet de Barcelona, y á prop seu li fa companyia altre vella casa de colradas parets y adovellat portal. A can Viver y can Anglada, son notadas com las mellors casas de dintre del poble, notantse en la segona una típica y ben conservada construcció del segle xvi, ab bonicas finestras d' esculturada llinda, que molt adornan la espayosa fatxada. A la part de Tramontana, al sortir de la població, es digna de veurers lo grandió casar de can Xamar, conegut per can Magí, fet construir en 1600 per un antecessor del actual posehedor, segons se llegeix en la lápida y escut d' armas que surmonta la gran portalada adovellada; presentant en son interior totas sas cambras, proporcions conventuals, fentse notable, en tal sentit, la gran entrada y lo seller. La situació del casar li permet gosar d' un hermós panorama envers lo baix Vallés y las serraladas que 'l limitan.

Escampadas pel terme de La Atmetlla, limitat per los pobles de la Garriga, Llerona (1 h.) Bigas (1 h.) y Santa Eularia de Ronsana (1. h.). y blanquejant en mitj de boscos y plans de conreu, se veuhen las grandiosas casas foranas, ditas can Camps, can Plantada, can Diví del Sot, can Draper, can Plandolit, can Forns y altres; totas ellas notables, ja sia per son aspecte extern, com per los moblatges de passadas centurias—que en algunas d' ellas—(can Draper y can Camps, p. e.) adornan encara sas grandiosas cambras.

Lo terror d' aquella comarca, com tot lo del alt Vallés, es molt accidentat y per tant te abundó de llochs pintoreschs, á lo que contribueix en bona part, el que encara lo bosch es respectat en certs punts: no sense que per rahó de las vinyas se n' hagin aterrat en considerables estensions. Malgrat aquest afany, encara l' excursionista pot embadalirse recorrent lo preciós lloch dit la *Terrera*, ahont lo esbullat herbatge deixat creixer á plé, li disputará lo pas en molts indrets, ensemps que lo abrassat brancatge fentli d' espés dossier, no li permeterá ovirar lo cim d' altíssims pins, ni lo bellugeig de las cendrosas fullas de las albas y pollancredas altíssimas, que en tant deliciós siti abundan. Aprop d' aquell rústech

é inimitable jardí de la naturalesa hi remoreja una crestallina font.

Desde La Atmetlla, se poden fer excursions á Sant Miquel del Fay (3 horas), per un dels camins mes encisadors per anar al célebre Salt d' aygua ó sia per la vall de Riells y la riera de Tenas, la comarca mes pintoresca del Vallés; y á Puig-graciós (1 hora) com á llochs mes propers.

Pera dirigir-se al Santuari de Puig-graciós es lo camí de constant pujada; empero poch fatigosa; trobant-se, durant lo meteix, á can Sous, y vegent-se á can Pununill, al Ponent, pagesías que corresponen la primera La Atmetlla y la segona á Montmany. Las vessants dels serrats que forman lo massís del Puig-graciós, se troban en gran part coberts de boscos de pins y de vinyas, que com envellutada cortina de vert obscur, s' exten per las devallants de la montanya que estimba sos rocams vermellosos á considerable fondaria; blanquejant entre ells lo camí que porta á la Garriga.

No molt antich apareix esser lo Santuari de la Verge de Puig-graciós, presentant lo general aspecte dels construïts ó restaurats en la passada centúria. Al costat de la iglesia hi ha la casa del ermitá tant espayosa com desmantelada; sent vera llástima que sobrantli bonas cambras no sigan habilitadas pera son destí primitiu, qual deuria esser lo allotjament dels romeus.

Lo panorama que desde la plasseta de davant del Santuari, se gosa, es hermós y compensa de sobras la caminada. S' ovira envers lo mitjorn lo Montjuich y 'l port de Barcelona, per entremitj del coll de Moncada, y desde dit punt fins al llevant se veu extendrers ab tota sa gentilesa tota la cordillera que separa lo Vallés del plá de Barcelona y la marina, fins lo Montnegre al indret d' Arenys; aixamplant-se al peu de las extesas serraladas, tot lo Vallés, crehuat d' amplas rieras del Besós tributarias, ovirant-se lo blanquejar de las carreteras, dels carrils y de mils camins que lligan entre sí una munió de vilas, pobles, llochs y pagesías que hermostejan lo grandió quadro. Per lo Nort s' alsa com vigilantho tot, l' enesprat Tagamanent, encantat y no sabent decidir quina plana es la mes bella; si la de Vich, que atent ovira ó la del Vallés que tant l' encisa.

Desde una torre-telégrafo que s' alsa á poch tret del Santuari, se veu lo estret y feréstech pas del Congost, entre quals espedats rocams se disputan lo pas lo carril de Sant Joan de las Abadesas, la carretera de Ribas y la riera que neguitosa y comprimida s' escorra mormolant en son llit de pedregam.

A sota meteix del Puig-graciós se veu lo petit poble de Montmany (mitja hora), á qual parroquia correspon lo Santuari.

Es gran la devoció que 's te en tota la comarca á la miraculosa Imatge de la Verge, sent bona mostra d' ella la multitud de presentallas que cobreixan las blancas parets de la ermita; y en la diada del aplech, fa bo de veure las alegres collas que pujan en romiatge

al Puig-graciós omplint d'animació aquella montanya. Després de la acostumada funció relligiosa, se fan ballas en lo improvisat *emvelat* que 's guarneix devant de l'ermita; fent desagradable contrast que allí ahont tot es tan catalá no ho sigan los balls que toca la reduhida cobla de musichs de Granollers.—Ab las fogaynas que per tot arreu s'arreglan fan los romeus la minestra, ja que ni en tant propi dia, se 'n arregla en la casa del ermitá.—En sent al cap vespre, mentres uns aparían las cavalcaduras pera entornarsen á llurs casas, altres restan á Puig-graciós pera los balls de la nit.

No conta lo poble de La Atmetlla ab cap hostel ni posada recomenable, y solsament en lo caté *del Porvenir* s'arregla menjar pels forasters, que no contan ab coneixensa en lo poble.

NOVAS

La sessió inaugural reglamentaria dels travalls de la ASSOCIACIÓ, se vegé aquest any afavorescuda per una escullida concurrència, que omplia la sala de juntas del Institut de Foment del Treball Nacional. Dit acte tingué lloch en la vetlla del dia 10 del present mes, ab assistència del Ilm. Sr. D. Victor Lopez de Maria, President de la Real Audiencia; del Excm. Sr. D. Rossendo Moíño, Brigadier; del Iltre. Sr. Dr. D. Bonaventura Ribas, Canonge; y del Iltre. Sr. D. Elias Rogent, Catedratic; en representació respectivament de las autoritats militar, eclesiástica y universitària; dels senyors Támara, Argullol, y Riera y Bertran ex-Presidents de la ASSOCIACIÓ, y d'altres representants de corporacions científicas y literarias. Oberta la sessió, baix la presidència de D. Antoni Auléstia y Pijoan, lo Secretari 1.er D. Lluís Maria Soler, doná lectura de la *Memoria* en que 's detallan los actes y gestions de la Societat en l'any prop passat. Despres lo Sr. President llegí lo discurs inaugural que versá sobre 'l pervindre del excursionisme, fent respecte dit interessant tema diversas consideracions, encaminadas á demostrar com l'excursionisme catalanista responia perfectament al mohiment de la ciencia moderna, y era un gran y poderós element pera 'l successiu progrés de nostre poble.

Acabat dit parlament se llegiren las poesias: *Empurias*, d'Ubach y Vinyeta, per lo Sr. Cabot; *Gent de la terra*, de Riera y Bertran per son propi autor; y *Lo Ter* y *Lo Fresser*, original de Verdaguer Pbre. per lo Sr. Cabot. Tant aquestas composicions com la Memoria y Discurs indicats foren calurosament aplaudits.

Tancá la sessió lo Sr. President ab un oportú y expressiu vot de gracias donat á las Autoritats, Corporacions y concurrència que ab sa presència contribuí al major lluhiment de la inaugural, y fent avinent ademés que 'l Sr. Gobernador Civil de la provincia D. Manel Gil y Maestre, havia passat recado que per una circumstancia imprevista d'última hora, no li era possible assistir á la sessió, suplicant á la Presidencia se 'l considerés present al acte.